

Krematorieanlæg belønnet med guldmedalje. III.

Realskolebestyrer Magnus Lund.

Dansk Ligbrændingsforening hilser med Glæde den stedfundne Konkurrence. Medens Foreningen er Europas største, ikke blot forholdsmæssigt efter Landenes Størrelse, men ogsaa absolut, og medens Danmark har vor Verdensdels højeste eller næsthøjeste Ligbrændingsprocent, staar vi m. H. t. smukke Krematorier langt tilbage — ikke mindst for vort Broderland hinsidan (Sverige), der kan opvise en Række Pragtkrematorier, af hvilke det store *Skogskrematoriet i Stockholm* ubestridt er Verdens smukkeste. Man har herhjemme hidtil i for høj Grad nøjedes med at faa bygget en Ovn i et passende Rum, som Regel en Kælder ved et Kapel. Med det Tag, Ligbrændingsbevægelsen nu har i det danske Folk, er Tiden i høj Grad inde til at skabe smukke Krematorier ved Forbedring af de bestaaende og ved at stille store kunstneriske og praktiske Krav til de kommende.

Et Krematorieanlæg bør nu engang være mere end et Rum med en Ovn. Den stigende Brug af Krematorierne har lagt Erfaring til Erfaring, og i Dag er Kravene til det fuldkomne Anlæg mange.

Den Behandling, et Folk lader deres Afdøde blive til Del, har gennem Historien været regnet som en Maalestok for dets Kulturstade. Højtid og Ro maa præge det Sted, hvor vore kære føres hen paa deres sidste Færd, og dette Krav maa siges at være efterkommet af begge Guldmedaljevinderne, Arkitekterne Erik Stengade og Holger Sørensen (se pag. 62—68).

Planernes »Overflytning« fra det Sted, hvor deres Ophavsmænd har bestemt Beliggenheden, til praktisk Gennemførelse andet Steds, er begrænset af, at de med deres tre Kapelsale kun kan tænkes knyttet til vore faa større Købstæder, selvom det er et Spørgsmaal, om ikke Byer allerede med omkring en Snes Tusinde Ind-

byggere burde have Kapelkrematorier med to Kapelsale, idet disse i stigende Grad ogsaa tages i Brug af Oplandskommunerne.

Arkitekt *Holger Sørensens* Forslag er ualmindelig fast og sikkert bygget op om Brændingshallen som det centrale Midtpunkt, og alligevel ligger Brændingshallen saa roligt og ubemærket, at de Mennesker, der kommer til Bisættelseshøjtiderne, næppe vil ane, endsige stødes af den.

Omkring Brændingshallen er de tre Kapelsale, Præsteværelser, Betjeningsrum, Kranse- og Pynterum, to Modtagelsesrum for Kister med et tilstødende, stort Opbevaringsrum for disse, Venterum og Værelse for Kor og endelig et mindre Andagtskapel, hvorimod en egentlig Administrationsafdeling for Inspektør og Kontorpersonale mangler, men nemt kan indføres i det store Projekt. Eventuelt kunde Andagtsrummet indrettes dertil, idet det er svært at se, at et Andagtsrum med 28 Siddepladser kan finde Anvendelse. Tænkes der paa åverterede Andagter, staar Kapelsalene til Raadighed. Tænkes der paa besøgende ved Vennens Aske, vilde et ganske lille Andagtsrum gøre bedre Fyldest.

Alle de nævnte Rum ligger i Flugt med Terrainet, og de døde forbliver saaledes over Jorden, til Jordpaakastelsen har fundet Sted. Efter Sænkningen føres Kisten ad Tunneller til Brændingshallen, der ligger i Underetagen. En stor Lysskakt over de fire Ovne gaar helt igennem fra Underetage til Taget.

Omsluttende det hele (Kapelsale, de forskellige Rum og de meget tiltalende Smaahaver, der ganske ideelt kunde anvendes til Fællesgrave) gaar en overdækket Søjlegang i naturlig Tilknytning til Bygningerne og dannende Forhallerne til Kapelsalene. Denne Søjlegang (Søjler paa

den ene Side, Mur paa den anden, og som Regel udadvendende Side) er af overordentlig stor Skønhedsvirkning og samler hele Anlægget paa den smukkeste Maade, men samtidig kunde den blive af stor praktisk Betydning, hvis dens Mure paa en hensigtsmæssig Maade udnyttedes til Urnegemmer.

Arkitekten har ganske vist beregnet Urnekamre i Kapellernes svære Kampstensmure, og vel ogsaa i Søjlegangens Kampestensmure, men da Murene er tænkt berappede og kalkede, er disse Urnekamre i Praksis uanvendelige, idet man i saa stort et Anlæg daglig maa regne med Indsætning af Urner. Der vil altsaa hyppigt finde Nedbrydning af Murværk Sted, Kalkpuds vil blive traadt ud, og Nyberapning efter indsatte Urner maa finde Sted. Navne vil være næsten umulige at anbringe. Nej, det dur ikke. Urnegemmerne maa paa Forhaand være dækkede af aftagelige Mindetavler, — hvordan dette skal ordnes, bliver det Arkitektens Sag at klare.

Under Søjlegangen i hele dens Længde — ca. 330 m — er en Krypt til Urnehal med aabne Nischer. Den faar sit Lys gennem indstøbte Glasfliser i Loftet, Søjlegangens Gulv. Den vil kunne rumme et meget stort Antal Urner, men om den kan gøres tilstrækkelig lys, venlig og festlig er noget andet. Ethvert Sted for Askegemmer maa arkitektonisk være saadan, at det letter og løfter Sindet, idet man kan overlade til Minderne at give den rette Alvor, naar den besøgende staar ved Vennens Aske.

Men alt i alt er Arkitekt Holger Sørensens Projekt fortrinligt set fra et Ligbrændingsstandpunkt, og det har den Egenkab, at det ikke i den Grad kræver saa landskabelige Omgivelser som der, hvor Arkitekten har tænkt det opført. Det kunde udmærket bringes til Udførelse paa en Kirkegaard inde i en By (Vestre Kirke-

gaard i København f. Eks.), hvis man omkring Krematorieanlægget kunde frigøre et Par Tønder Land til Urnelund med høj Træbevoksning.

At faa opført et Krematorieanlæg efter Arkitekt *Erik Stengades* Forslag vilde være en Pryd for enhver Kirkegaard, der var i Besiddelse af de nødvendige Terrainforhold og kunde yde det tilstrækkelig landskabelige Omgivelser. Man kan vist godt sige, at Projektet virker mere indsmigrende end det førstnævnte, og Udformningen af det store Kapel er bedre. Men set fra et Ligbrændingssynspunkt kan Anlægget som Helhed ikke staa Maal med det første.

Utvivlsomt vil de af det kuperede Terrain højdeforskudte Bygninger tage sig udmærket ud i Landskabet, men de mange og arkitektonisk set oplivende Trappepartier, Terrainet kræver, er ikke efterstræbelsesværdige i Praksis.

Ligger der Realiteter bagved Tanken om at inddrage Vintappersøen i *Mariebjerg Kirkegaard*, vilde en Gennemførelse af Erik Stengades Projekt betyde en rent ud fantastisk Vinding i Forhold til det nuværende Mariebjerg Krematorium, ikke blot skønhedsmæssigt, men ogsaa fordi dette ret nye Krematorium mangler altfor mange af de Rum, som et moderne Krematorieanlæg fordrer.

Begge Projekter mangler noget saa nødvendigt som et særligt Rum til Askens Behandling.

Til Slut: D. L. hilser begge Projekterne med Glæde og venter med Længsel paa en Kommune, der vil opføre Danmarks første, *virkelig fuldkomne* Krematorieanlæg.

Aar 1951 er den internationale Ligbrændingskongres henlagt til Danmark. Det vilde være en smuk Tanke, om vi til den Tid havde *et Mønsterkrematorium* — f. Eks. i Aarhus!?